

PAPER DETAILS

TITLE: Akademi ve Dusunce Kuruluslari Baglaminda Turkiye'de Bilgi Üretimi ve Multeciler

AUTHORS: Yenal GÖKSUN

PAGES: 99-116

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/219492>

Akademi ve Düşünce Kuruluşları Bağlamında Türkiye’de Bilgi Üretimi ve Mülteciler

Yenal GÖKSUN*

Giriş

2011 yılında başlayan Suriye krizi ve onun bir sonucu olarak mülteci meselesi son dönemde Türkiye ve dünya kamuoyunun önemli gündem maddelerinden biri haline gelmiştir. Kamuoyunun uzun süre bu insanî krize duyarsız kalması toplumsal bilgi üretimine katkı sağlayan kurumların bu konudaki çalışmaları ve üretimleriyle ilişkilendirilebilir. Suriye krizi ve Suriyeli mülteciler hakkında toplumda var olan kanaatlerin şekillenmesinde yaşanmış deneyimler ve toplumsal hafızanın yanı sıra medya, siyaset, akademi ve sivil toplum kuruluşları gibi kurumlar tarafından üretilen bilgi rol oynamaktadır. Bilginin üretimi ve toplumsal olarak dolaşıma sokulması, toplumdaki bireylerin kanaatlerini etkileyebildiği gibi siyasî karar alma mekanizmalarına etki edebilmesi açısından da önemlidir. Bu nedenle bu çalışmada mülteciler konusu üzerine bilgi üreten kurumlar arasında olan üniversiteler ve düşünce kuruluşları ele alınmaktadır.

Tarihsel gelişimleri ve kurumsal yapıları farklı olsa da üniversiteler ve düşünce kuruluşları, toplumda dolaşıma sokulan bilginin üretiminde önemli rol oynamaktadır. Özellikle toplum gündemini meşgul eden ulusal ve uluslararası meseleler, gündelik hayatta daha fazla tartışılmakta ve bu alanda bilgi edinme ihtiyacı doğmaktadır. Suriyeli mülteciler konusu da son yıllarda Türkiye kamuoyunu meşgul eden bir mesele olarak üniversitelerin ve düşünce kuruluşlarının araştırma gündemine girmiş bulunmaktadır. İşte bu çalışma Türkiye’de üniversiteler ve düşünce kuruluşları tarafından üretilen bilginin toplumdaki etkisini ölçmek yerine bu kurumlar tarafından üretilen bilginin niteliğini ve niceliğini değerlendirme amacı taşımaktadır.

Bu bağlamda Türkiye’deki üniversitelerin göç ve mülteciler üzerine çalışan araştırma merkezleri ile Türkiye’de merkezi bulunan düşünce kuruluşlarının vizyonları, bilgi üretim mekanizmaları, araştırma alanları ve Suriyeli mülteciler özelinde yaptıkları çalışmalar incelenecektir. Araştırma verilerinin toplanmasında ilgili kurumların web sitelerinde verdikleri bilgiler esas alınmıştır. Ortaya konulan bulgular doğrultusunda Türkiye’de mülteciler üzerine bilgi üreten kurumlar olarak akademi ve düşünce kuruluşları hakkında eleştirel bir değerlendirme yapılacaktır.

* Arş. Gör. Dr., Marmara Üniversitesi, İletişim Fakültesi, ygoksun@hotmail.com

Türkiye’de Mülteciler Üzerine Çalışan Üniversite Araştırma Merkezleri

Türkiye tarihten bu yana hem dışarıya göç veren hem de dışarıdan göç alan bir ülke konumunda olmuştur. Osmanlı Devleti’nin toprak kaybına paralel olarak özellikle 19. yüzyılda yoğunlaşan Balkanlar’dan Türkiye’ye doğru yaşanan büyük göç hareketlerinin yanı sıra İran İslam Devrimi, Sovyetler’in Afganistan’ı işgali, Halepçe Katliamı ve Körfez Savaşı gibi gelişmeler farklı tarihlerde Türkiye’ye göç hareketlerinin yaşanmasına neden olmuştur. Öte yandan Türkiye’nin dışarıya verdiği en büyük göç hareketlerinden biri Almanya’ya işçi göçü olmuştur. Türkiye bu sırada sadece dışarıya göç veren ve dışarıdan göç alan bir ülke değil iç göç hareketlerinin de görüldüğü bir ülke olmuştur. Bu nedenle göç ve mültecilik kavramları Türkiye için yeni bir konu değil, aksine toplumsal bellekte çeşitli kodlarla yer edinen ve üzerine edebî, sanatsal ve akademik üretimin gerçekleştiği bir toplumsal gerçeklik olagelmıştır. Bilgi üretim merkezleri olarak üniversiteler de göç ve mültecilik üzerine araştırmalar yaparak toplumsal meselenin tespiti, tanımı ve çözümü için faaliyetler yürütmektedir. Bu çalışma kapsamında Türkiye’deki dört üniversite bünyesinde göç konusu üzerine çalışmalarını yürüten araştırma merkezleri ele alınmıştır.

İstanbul Bilgi Üniversitesi bünyesinde faaliyet gösteren Göç Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi 2002 yılında Toplum, Ekonomi, Siyaset Araştırma Merkezi’ne bağlı birim olarak çalışmalarına başlamış ve 2005 yılında kuruluşunu tamamlamıştır. Araştırma merkezinin amacı, “Göç konusunda çalışan araştırmacılar arasında kurumsal eşgüdüme dayalı dayanışmayı artırmak, yeni araştırmalar ve ortak projeler yapılmasını desteklemek ve araştırma sonuçlarının somut verilerine dayalı gerçekçi göç politikaları oluşturulmasına katkıda bulunmak.” olarak tanımlanmıştır (Göç Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi - İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2016a). Merkez bünyesinde çoğunluğu Bilgi Üniversitesi’nden olmak üzere çeşitli üniversitelerin sosyoloji, ekonomi ve uluslararası ilişkiler bölümlerinden öğretim üyeleri araştırmacı olarak görev yapmaktadır. Merkezin, “Türkiye’de Uluslararası Göçmen Algısı”, “Türkiye Almanya Ulusaşırı Alanda Eğitim Kurumları”, “Göç ve Edebiyat Seminerleri” gibi farklı alanlarda etkinlikler düzenleyerek toplumsal farkındalığı arttırmaya çalıştığı söylenebilir.

Bilgi Üniversitesi Göç Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi’nin yürüttüğü çalışmalara genel olarak bakıldığında sadece akademik araştırma yapan bir kurum olmadığı, aynı zamanda toplumsal meselenin çözümüne yönelik uygulamalar geliştiren, kamuoyu oluşturmaya çalışan ve politika üreticilere öneriler sunan bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Merkezin faaliyetleri kapsamında 2006 yılında kurulan Tarlabası Toplum Merkezi ve 2010 yılında hayata geçirilen Mevsimlik İşçi Göçü İletişim Ağı gibi projeler bu bağlamda değerlendirilebilir. Bu projeler kapsamında çeşitli STK’lar ve üniversiteler ile işbirliği yapılmakta ve konferans, kurs, atölye gibi çeşitli etkinlikler düzenlenmektedir. Bu projeler dışında İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları tarafından göç serisi kapsamında Nermin Abadan Unat, Ayhan Kaya, Ahmet İçduygu, Kemal Kirişçi, Ayhan Kaya, Ferhat Kentel, Michael Richter ve Gündüz Vassaf gibi isimlerin göç ve mültecilik üzerine kitapları yayınlanarak literatüre kazandırılmıştır.

Merkez bünyesinde Roman çalışmaları, Süryani çalışmaları, yoksulluk çalışmaları ve iç

göç çalışmaları başlıkları altında çeşitli kurum ve kuruluşlar ile ortak projeler de geliştirmiştir. Bu projelerin fonları Bilgi Üniversitesi'nin yanı sıra TÜBİTAK, AB, Hollanda İstanbul Başkonsolosluğu, İsveç Konsolosluğu gibi kaynaklardan sağlanmıştır. Mayıs 2005'te Euro-Türkler üzerine yapılan araştırma (Kaya & Kentel, 2005) Açık Toplum Enstitüsü, Heinrich Böll Vakfı, TC Başbakanlık Tanıtım Fonu ve Avrupa Birliği İletişim Grubu tarafından destek almıştır.

İç ve dış göç konularında araştırma, konferans, sempozyum, kurs, atölye, belgesel ve kitap gibi çeşitli alanlarda üretim yapan Bilgi Üniversitesi Göç Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi'nin Suriyeli mülteciler konusunda da çalışmalar yaptığı görülmektedir. Nisan 2015'te İstanbul Bilgi Üniversitesi Küresel Sorunlar Platformu ile İstanbul Bilgi Üniversitesi Göç Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından "Türkiye'deki Suriyeliler" paneli düzenlenmiş ve STK'ların bu konuda yürüttüğü saha çalışmaları ele alınmıştır (İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2016). Mart 2016'da UNICEF, Hayata Destek Derneği ve İstanbul Bilgi Üniversitesi Göç Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından düzenlenen «Türkiye'de Çocuk İşçiliği Sorunu: Suriye'den Gelen Mülteciler Sonrası Mevcut Durum ve Çözüm Önerileri» başlıklı konferansta da Suriyeli mültecilere ilişkin güncel bir mesele tartışılmıştır. Bu konferansta sunulan tebliğler daha sonra rapor haline getirilmiştir (Hayata Destek İnsani Yardım Derneği, 2016).

Bilgi Üniversitesi Yayınları başka üniversitelerde yapılan çalışmalara da yer vermektedir. Hacettepe Üniversitesi öğretim üyesi, Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (HUGO) kurucusu ve müdürü Doç. Dr. M. Murat Erdoğan tarafından yapılan araştırma, "Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum" başlıklı bir kitap (Erdoğan, 2015) olarak Bilgi Üniversitesi Yayınları tarafından yayımlanmıştır.

Göç konusu üzerine çalışmalar yapan diğer bir üniversite birimi Koç Üniversitesi bünyesinde faaliyet gösteren Göç Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (MİReKoc)'dir. Bu merkez, 2004 yılında Türkiye'de göç araştırmalarını geliştirmek amacıyla Koç Üniversitesi ve Nüfus Göç ve Çevre Vakfı'nın işbirliği ile kurulmuştur. Merkezin amacı "Araştırma projelerine fon sağlamak, proje raporlarını paylaşmak, uluslararası konferanslar, çalıştaylar, seminerler ve eğitimler düzenlemek ve ilgili çevreler arasında diyalogu arttırmak için ulusal ve uluslararası ağları geliştirmeye çalışmaktır." (Göç Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi - Koç Üniversitesi, 2016a). Merkezin kendi araştırmacı kadrosu bulunmaktadır ve farklı kurumlardan misafir araştırmacı ve stajyer kabul etmektedir. Merkez bir yandan seminerler, konferanslar ve araştırma projeleri yürütürken diğer yandan üniversite bünyesinde lisans ve lisansüstü derslere destek vererek göç araştırmalarının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için çalışmaktadır. Merkez bünyesinde tamamlanan ve devam eden projeler için TÜBİTAK, AB, British Council, German Marshall Fund of United States, European Union Agency for Fundamental Rights ve Norface gibi kaynaklardan destek alınmaktadır.

Merkez bünyesinde tamamlanan projeler arasında Türkiye'deki göç olgusuna ve deneyimine odaklanan iki çalışma öne çıkmaktadır. "Türkiye'deki Göçmenlerin Vatandaş Olma Eğilimleri: Algılar ve Deneyimler" başlıklı TÜBİTAK projesi, Türkiye'de 1980 sonrasında çeşitli göçmen gruplarını ele almakta ve göçmenlerin vatandaşlıkla ilgili benzeşen ve ayrışan pratiklerini

ve “entegrasyon” süreçlerini ortaya koymaktadır. “Türkiye’nin Uluslararası Göç ve Sığınma Politikaları, 1923-2023: Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-ötesi Dönüşümlere” başlıklı diğer bir TÜBİTAK projesi ise Türkiye’nin dün ve bugünüyle göç ve sığınma politikalarını irdelemektedir (Göç Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi - Koç Üniversitesi, 2016b). Öte yandan MİReKoc bünyesinde Avrupalı kurum ve kuruluşlar ile ortak yürütülen çok sayıda araştırma projesi bulunmaktadır. Bunlar arasında Eura-Net, Integrim ve Mobile Welfare projeleri Avrupa Birliği ve komşu ülkelerdeki göç hareketliliği ve entegrasyon gibi konulara odaklanmaktadır (Göç Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi - Koç Üniversitesi, 2016c).

MİReKoc tarafından Suriyeli mülteciler özelinde üretilen bilgi ise sınırlıdır. Aralık 2014’te başlayan “Türkiye’de Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Sığınmacılar ve Türkiye’nin Sığınmacı Politikaları” başlıklı TÜBİTAK projesi farklı kentlerde yaşayan Suriyeli mültecilere odaklanmakta ve bu sayede mültecilere yönelik göç ve sığınma politikalarının geliştirilmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır (Göç Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi - Koç Üniversitesi, 2016c). Ancak 2013 ve 2014 yıllarında MİReKoc tarafından Türkiye ve mültecilik hakkında çıkarılan dört kitap (Karaçay & Üstübcü, 2014, Sert & Korfalı, 2014, İçduygu, Yüksek & Aksel, 2013, Balbo, İçduygu & Serrano, 2013), Suriyeli mülteciler meselesine yeterince değinmemektedir. Yine MİReKoc tarafından 2013 ve 2014 yıllarında basılan üç raporda da (İçduygu, 2013, Korfalı, Üstübcü & Clerck, 2014, İçduygu, Erder & Gençkaya, 2014) Suriyeli mülteciler konusu odak noktasını oluşturmamaktadır. Bu durum, araştırma merkezinin güncel bir mesele olarak Suriyeli mültecileri şimdilik ana gündem maddesi haline getirmediğini göstermektedir.

Hacettepe Üniversitesi bünyesinde faaliyet gösteren Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (HUGO)’nin kaç yılında kurulduğuna dair bilgi bulunmamaktadır. Merkez, “Göçmenlik, mültecilik ve sığınmacılık konularında uyum, medya, kimlik, kültür, mülteci hakları, entegrasyon, Avrupalılaşma, İslam-İslamofobi, imaj, siyaset, sivil toplum, ekonomik faaliyetler, güvenlik, ayrımcılık, din, dil, demografik gelişmeler gibi önemli alan ve temalarda kamu araştırmaları, projeler, raporlar, panel-sempozyum-kongreler düzenlemeyi ve farklı etkinliklerde yer almayı amaçlamaktadır.” (Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi - Hacettepe Üniversitesi, 2016). Merkezin çalışmalarının odak noktasının Türkiye’de yaşayan yaklaşık üç milyon Suriyeli mülteci ve yurtdışında yaşayan altı milyondan fazla Türk olduğu belirtilmektedir.

Merkez tarafından 2012 yılından itibaren yayınlanan raporlarda Fransa ve Almanya başta olmak üzere Avrupadaki Türklerin görüş ve duygularının araştırılması için saha çalışmalarının yürütüldüğü görülmektedir. Öte yandan Türkiye’deki Suriyeliler hakkında HUGO tarafından yayınlanan iki rapor öne çıkmaktadır. 2014 yılında yayınlanan “Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum” başlıklı rapor (Erdoğan, 2014) Hacettepe Üniversitesi, Uluslararası Göç Örgütü (IOM) Türkiye ve Konrad Adenauer Stiftung-Türkiye desteği ile gerçekleştirilmiştir.

Türkiye çapında altı ilde mülteciler ile derinlemesine mülakat yapılarak onların sorunları tespit edilmiş ve durumları ortaya konulmuştur. On sekiz ilde kamuoyu araştırması yapılarak Türkiye’de Suriyeliler konusundaki sosyal kabul düzeyi ölçülmüştür. Raporun sonunda politika yapıcılara önerilerde bulunulmuştur. 2015 yılında yayınlanan “The Perspectives, Expectations

and Suggestions of the Turkish Business Sector on Syrians in Turkey” başlıklı rapor (Erdoğan & Ünver, 2015) ise Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu tarafından desteklenmiştir. Türkiye’nin on sekiz kentinde önde gelen işadamları, sektör ve oda temsilcileri, STK ve yerel yönetim temsilcileri ile yapılan görüşmeler sonucunda Suriyeli mülteciler konusu ekonomik ve toplumsal boyutlarıyla ele alınmış ve politika üreticilere önerilerde bulunulmuştur.

Mülteciler konusuna odaklanan diğer bir merkez olan Bahçeşehir Üniversitesi Göç ve Kent Çalışmaları Merkezi (BAUMUS) 2014 yazında çalışmalarına başlamıştır. Araştırma alanı olarak Suriyeli mülteciler meselesini önceleyen merkez, “Söyleşiler, konferanslar ve sempozyumlar düzenleyerek, merkezin ilgi alanlarında çalışanların ve çalışmak isteyenlerin gelişimini sağlayacak eğitimler gerçekleştirmektedir.” (Göç ve Kent Çalışmaları Merkezi - Bahçeşehir Üniversitesi, 2016). BAUMUS İstanbul’daki merkezinin yanı sıra Berlin, Washington, Gaziantep, Antakya ve Urfa’daki şubelerinde çalışmalar yürüterek hem Türkiye içerisinde mülteci krizinin daha yoğun hissedildiği şehirlere odaklanmakta hem de Berlin ve Washington gibi önemli merkezlerde faaliyet yürütebilmektedir. Merkezdeki araştırmacılar Bahçeşehir Üniversitesi’ndeki çeşitli bölümlerde çalışan öğretim üyeleri ve okulun öğrencilerinden oluşmaktadır. Merkezde farklı üniversitelerden araştırmacı yer almamaktadır ancak diğer üniversiteler ve kurumlar ile ortak projeler yürütülebilmektedir.

BAUMUS tarafından yapılan yayınlar incelendiğinde merkezin kurucu direktörü Ulaş Sunata ve Tuba Bircan tarafından “Türkiye’deki Suriyeli Mültecilerin Eğitim Değerlendirmesi” başlıklı bir makale yayınlandığı görülmektedir (Bircan & Sunata, 2015). Bu araştırmada AFAD ve BM Mülteciler Yüksek Komiserliği verilerinden faydalanılarak Türkiye’de özellikle kamplarda yaşayan Suriyeli mültecilerin durumu ortaya konulmuştur. Mülteci çocukların büyük bölümünün temel eğitime ulaşmada sorunlar yaşadığını vurgulayan çalışma, yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde kamu ve özel kurumların işbirliği yapması gerektiğini belirtmektedir. Öte yandan BAUMUS araştırmacıları tarafından Gaziantep ve Nizip Geçici Barınma Merkezleri Ocak 2016’da ziyaret edilmiştir. Mart 2016’da ise “Türkiye’deki Suriyeli Mülteci Nüfusunda Son Durum” başlıklı bir rapor yayınlanarak güncel veriler kamuoyu ile paylaşılmıştır (BAUMUS, 2016a).

Bahçeşehir Üniversitesi bünyesindeki araştırma merkezinin yaptığı çalışmalarda özellikle Suriyeli mülteci çocuklar üzerine odaklandığı görülmektedir. Yapılan yayınlarda olduğu kadar düzenlenen etkinliklerde ve projelerde de odak noktası çocuklar olmuştur. Bahçeşehir Üniversitesi Çocuk Gelişimi Bölümü tarafından geliştirilen bir projede Suriyeli çocuklara sağlık ve gelişim taraması yapılmıştır¹. Aralık 2015 itibariyle Sultanbeyli bölgesinde başlayan taramalar daha sonra İstanbul’un farklı bölgelerine yayılmıştır. Bu projede üniversitenin Hemşirelik Bölümü, Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Bölümü ve Beslenme ve Diyetetik Bölümü de görev almıştır. Bu tür etkinlikler, mültecilere yönelik çalışmaların üniversitelerin sadece sosyal bilimler alanına ilişkin bölümleri ile sınırlı kalmadığını göstermektedir.

Suriyeli mültecilerin karşılaştıkları en önemli sorunlardan biri olan dil sorununu çözmek

1 Proje hakkında daha fazla bilgi için bk. <http://www.bahcesehir.edu.tr/icerik/10777-multeci-cocuklara-saglik-taramasi> (Erişim Tarihi: 21.06.2016).

için BAUMUS, Bahçeşehir Üniversitesi Türkçe ve Yabancı Diller Uygulama ve Araştırma Merkezi ile birlikte 300 bin Suriyeli mülteci çocuğa Türkçe eğitimi vermeyi planlamaktadır (BAUMUS, 2016b). Bu projeye göre 300 bin Suriyeli çocuk 16 haftalık bir zamanda eğitim görecektir. Proje kapsamında hem öğrencilerin sınıflarda sosyalleşmesi, hem de çocukların hissettiği okul baskısının azaltılması hedeflenmektedir. Öte yandan 14 Mart 2016 tarihinde Bahçeşehir Üniversitesi'nde BAUMUS tarafından düzenlenen Suriyeli Mülteciler İstanbul Zirvesi'nde dünyadan ve Türkiye'den çeşitli üniversite, STK, kamu kurum ve kuruluşlarının katıldığı geniş çaplı bir etkinlik düzenlenmiş ve mülteci konusu çok boyutlu olarak tartışılmıştır (BAUMUS, 2016c).

Türkiye'deki üniversiteler arasında Koç Üniversitesi, Bilgi Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi ve Bahçeşehir Üniversitesi'nin göç ve mülteciler üzerine çalışan araştırma merkezleri kurarak bu alandaki bilgi üretimine katkı sağladığı görülmektedir. Bu dört merkezin dışında İstanbul Üniversitesi bünyesinde kurulan Göç Araştırmaları Merkezi, yeni kurulması nedeniyle henüz aktif faaliyetlerine başlamamıştır.

Üniversite araştırma merkezlerinin göç ve mülteciler üzerine yürüttüğü çalışmalar genel olarak değerlendirildiğinde farklı türdeki kurum ve kuruluşlar arasında işbirliği imkanlarını arttırdığı görülmektedir. Üniversite araştırma merkezlerinin projelerine dernekler, vakıflar, özel kuruluşlar, düşünce kuruluşları, yerel yönetimler, ulusal ve uluslararası üniversiteler, gazeteciler ve bağımsız araştırmacılar katılabilmektedir. Bu geniş katılım, bilgi üretim merkezleri olarak üniversitelerin bir yandan bilgi üzerindeki otoritelerini diğer aktörler ile paylaşması açısından önemli iken diğer yandan farklı aktörleri üniversite çatısı altında toplayarak üniversitelerin bilgi üretimindeki konumunu güçlendirmektedir. Bu süreçte aynı konu üzerine çalışan üniversite araştırma merkezleri arasında yıkıcı bir rekabet yerine yapıcı bir işbirliği ortamı oluştuğu da görülmektedir. Bu duruma örnek olarak Koç Üniversitesi bünyesindeki MiReKoc ve Hacettepe Üniversitesi bünyesindeki Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi'nin (HUGO) ortaklığıyla 22. Uluslararası Metropolis Konferansı 2017 yılında İstanbul'da gerçekleşecektir.² Üniversiteler arasındaki işbirliğine diğer bir örnek olarak Koç Üniversitesi bünyesindeki MiReKoc'un, Bilgi Üniversitesi Yayınları ile birlikte çalışması da gösterilebilir.

Göç ve mülteciler üzerine aktif çalışan araştırma merkezlerinde dikkat çeken diğer bir nokta ise bu tür merkezlerin vakıf üniversitelerinde daha fazla görülmesidir. Bu tür araştırma merkezleri, özellikle güncel meselelere ilişkin saha araştırmalarının yürütüldüğü ve hızlı karar almayı gerektiren prosedürleri kapsayan çalışmalar gerçekleştirmektedir. Sadece kurumiçi kaynaklar yoluyla değil, farklı alanlardaki aktörler ile kurulan işbirlikleri sayesinde araştırma konularını daha kapsamlı ele alabilme imkanı elde edilmektedir. Bu açıdan bakıldığında esnek yönetim anlayışı ve kaynak çeşitliliği nedeniyle vakıf üniversitelerinin daha etkin çalıştıkları söylenebilir.

Üniversitelerin, bünyesinde barındırdıkları araştırmacı kadrosu ve akademik birikim

2 Etkinlik hakkında daha fazla bilgi için bk. <http://hacettepe.edu.tr/duyuru/rekduy/hugo2015.pdf> (Erişim Tarihi: 27.06.2016).

sayesinde toplumsal sorunların tespit edilmesi, bu sorunların tarihsel ve bilimsel veriler ışığında sınıflandırılması ve çözüm önerilerinin ortaya konulması konusunda etkin görev aldığı görülmektedir. Ancak üniversitelerin, kurumsal yapıları itibarıyla çözüm önerilerini hayata geçirecek aktiviteleri yapma imkânına tam olarak sahip olmadığı görülmektedir. Bu aşamada üniversiteler dernekler ve vakıflar ile işbirlikleri kurarak toplumun ilgili kesimlerine ulaşmaya çalışmaktadır. Örneğin Suriyeli mülteci çocuklar üzerine yapılan bilimsel bir çalışma, durum tespiti yapmakta ve çözüm önerileri sunmaktadır. Bu araştırmanın çıktıları, mülteci çocuklara eğitim imkânı verecek STK'lar yoluyla eğitim programlarına ve çeşitli etkinliklere dönüştürülmektedir. Bu sayede üniversitedeki bilgi üretimi, pratik sonuçlar doğurarak toplumsal sorunların çözülmesine katkı sunmaktadır. Buna bir örnek olarak Tarlabası Toplum Merkezi, Bilgi Üniversitesi Göç Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından pilot bir proje olarak kurulmuştur. Şimdi faaliyetlerine bir dernek olarak devam etmekte ve çeşitli sosyal sorumluluk projeleri yürütmektedir (Tarlabası Toplum Merkezi, 2016).

Türkiye'deki Düşünce Kuruluşları ve Mülteciler Üzerine Çalışmaları

Düşünce kuruluşları, kamuoyunu ilgilendiren meseleler üzerine siyasetçilerin ve kamunun doğru kararlar verebilmesi için ulusal ve uluslararası konularda politika odaklı araştırmalar, analizler ve öneriler üreten kurumlardır (McGann, 2007, s.11). Düşünce kuruluşları akademi ile siyaset yapıcılar arasında köprü görevi görmektedir. Düşünce kuruluşları kendi araştırmacı kadrolarına sahip iken üniversitedeki akademisyen kadrolarından da faydalanmaktadır. Bu kuruluşlar toplumsal konular üzerinde yaptıkları araştırmaları anlaşılabilir bir dile dönüştürerek siyaset yapıcılarının ve kamunun faydalanacağı bir hale getirmektedir.

İlk kez ABD'de 19. yüzyılın başlarında ortaya çıkan düşünce kuruluşlarının sayısı Soğuk Savaş döneminde hızla artmıştır. Bu kuruluşlar, ürettikleri bilgi sayesinde ülkelerinin iç ve dış politikalarında önemli değişikliklerin gerçekleşmesine de katkıda bulunmuşlardır. Bugün bakıldığında ABD ve Batılı ülkelerdeki düşünce kuruluşlarının niteliksel ve niceliksel olarak Türkiye'ye kıyasla ileride oldukları görülmektedir (Karabulut, 2010, s.91). 2015 tarihli Küresel Düşünce Kuruluşu İndeksi Raporu'na göre ABD'de 1835 düşünce kuruluşu faaliyet gösterirken onu 435 ile Çin ve 288 ile İngiltere izlemektedir. Türkiye'de ise 32 düşünce kuruluşu olduğu belirtilmektedir (McGann, 2015, s.33).

Düşünce kuruluşlarının, etkin ve bağımsız fikir üretebilmeleri için ekonomik açıdan da bağımsız olması gerekmektedir. Bağımsız düşünce kuruluşlarının hükümet dışı fonlardan faydalanması, siyasî baskılardan ve yönlendirmelerden korunması da önem arz etmektedir (Karabulut, 2010, s.93). Ancak ABD'de görüldüğü gibi lobcilik faaliyetleri gibi sebeplerden dolayı düşünce kuruluşlarına kaynak aktararak belli bir bilginin dolaşıma sokulması sağlanabilmektedir. Bu sebeple düşünce kuruluşları toplumsal meseleler üzerine yeni fikirler ortaya koyma ve politika önerileri getirme konusunda önemli bir rol oynarken, bağımsızlıklarını koruyabilmek için hükümet ve siyasî parti dışı kaynaklara yönelmektedirler.

Güncel ulusal ve uluslararası meseleler üzerine odaklanan düşünce kuruluşlarının son dönemde üzerinde yoğun olarak çalıştıkları konulardan biri de Suriyeli mülteciler konusudur. Türkiye'deki düşünce kuruluşları da analizler, raporlar ve çeşitli yayınlar yoluyla bu güncel mesele üzerine durum tespitinde bulunmuşlar ve siyasetçilere politika önerileri getirmişlerdir. Çalışmanın bu kısmında Türkiye'deki düşünce kuruluşlarından kamuoyunda görünürlüğü fazla olanlar arasından yedi tanesi örnek olarak seçilmiş ve Suriyeli mülteciler üzerine ürettikleri metinler ele alınmıştır.

Türkiye'nin önemli düşünce kuruluşları arasında gösterilen Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA), "Siyaset, ekonomi ve toplum-kültür alanlarında bilgi üretmeyi ve üretilen bilimsel bilgiyi sorun çözücü formüller halinde sunmayı hedeflemektedir." (Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı, 2016). SETA bünyesinde, Suriyeli mülteciler konusu üzerine çok sayıda yayın yapılmıştır. Bu çalışmalardan; İbrahim Efe tarafından kaleme alınan "Türk Basınında Suriyeli Sığınmacılar" başlıklı rapor 2015 yılında (Efe, 2015), İbrahim Kaya ve Esra Yılmaz Eren tarafından kaleme alınan "Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Durumu: Arada Kalanların Hakları ve Yükümlülükleri" başlıklı rapor 2014 yılında (Kaya & Yılmaz Eren, 2014) ve Yavuz Güçtürk tarafından kaleme alınan "İnsanlığın Kaybı: Suriye'deki İç Savaşın İnsan Hakları Boyutu" başlıklı rapor 2014 yılında (Güçtürk, 2014) yayınlanmıştır. Öte yandan Müberra Nur Emin tarafından kaleme alınan "Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitimi" başlıklı analiz 2016 yılında (Emin, 2016), Enes Bayraklı ve Kazım Keskin tarafından kaleme alınan "Türkiye, Almanya ve AB Üçgeninde Mülteci Krizi" başlıklı analiz 2015 yılında (Bayraklı & Keskin, 2015), Ufuk Ulutaş ve Halid Hoca tarafından "Suriye: Devrim mi Bölünme mi?" başlıklı analiz 2014 yılında (Ulutaş & Hoca, 2014) SETA tarafından yayınlanmıştır. Ayrıca 12 Kasım 2015 tarihinde "Mülteci Krizi Bağlamında Türkiye-AB İlişkileri" başlıklı bir panel düzenlenmiştir³.

Diğer bir düşünce kuruluşu olan Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK) kendisini şöyle konumlandırmaktadır: "Kamuoyunun tarafsız, doğru ve yeterli bilgi ihtiyacını karşılamayı amaçlamaktadır. Bu amaç çerçevesinde özel ve kamu kuruluşlarının, firmaların ve medya kuruluşlarının taleplerinin yanı sıra bireysel talepleri de karşılamaya çalışmaktadır." (Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, 2016).

USAK tarafından Suriyeli mülteciler üzerine yapılan çalışmalar arasında, Fatma Yılmaz Elmas tarafından kaleme alınan "Avrupa 'Kapı Duvar': Göç Yaklaşımında Söylem-Eylem Tutarsızlığı" başlıklı kitap 2016 yılında (Elmas, 2016), Elif Özmenek Çarmıklı ve Merve Umay Kader tarafından kaleme alınan "Türkiye'de Göçmen Kaçakçılığı: Mülteci Krizinin 'Öteki' Yüzü" başlıklı rapor 2016 yılında (Özmenek Çarmıklı & Kader, 2016), Mehmet Güçer, Sema Karaca, ve O. Bahadır Dinçer tarafından kaleme alınan "Sınırlar Arasında Yaşam Savaşı Suriyeli Mülteciler Alan Araştırması" başlıklı rapor 2013 yılında (Güçer, vd., 2013) yayınlanmıştır. Ayrıca Osman Bahadır Dinçer, Vittoria Federici, Elizabeth Ferris, Sema Karaca, Kemal Kirişçi ve Elif Özmenek Çarmıklı tarafından Brookings Enstitüsü ve USAK işbirliği ile 2013 yılında "Suriyeli Mülteciler

3 Etkinliğe ilişkin daha fazla bilgi için bk. <http://setav.org/tr/multeci-krizi-baglaminda-turkiye-ab-iliskileri/etkinlikler/31339> (Erişim Tarihi: 21.06.2016)

ve Türkiye: Sonu Gelmeyen Misafirlik” başlıklı rapor yayımlanmıştır (Dinçer, vd., 2013). Bu raporun devamı niteliğinde USAK & Brookings Enstitüsü ortaklığıyla yayımlanan “Misafirliğin Ötesine Geçerken: Türkiye’nin Suriyeli Mülteciler Sınavı” başlıklı rapor da Prof. Dr. Kemal Kirişçi tarafından kaleme alınmıştır (Kirişçi, 2014). Öte yandan Mustafa Kutlay ve Öznur Akçalı tarafından kaleme alınan “Mülteci Krizi ve Türkiye-AB İlişkilerinde Eksen Kayması Riski” başlıklı analiz 2015 yılında yayımlanmıştır (Kutlay & Akçalı, 2015).

Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM), “Ortadoğu algılamasına uygun olarak, uluslararası politika konularının daha sağlıklı kavranması ve uygun pozisyonların alınabilmesi amacıyla, kamuoyunu ve karar alma mekanizmalarına aydınlatıcı bilgiler sunmak.” (Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi, 2016) iddiasıyla çalışmalarını yürütmektedir. ORSAM tarafından Suriyeli mülteciler hakkında yapılan çalışmalar arasında, Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV) işbirliğinde hazırlanan “Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri” (Orhan & Gündoğar, 2015b) ve ORSAM tarafından hazırlanan “Suriyeli Mültecilerin Türkiye’ye Ekonomik Etkileri: Sentetik Bir Modelleme” başlıklı raporu (Öztürkler & Göksel, 2015) 2015 yılında yayımlanmıştır. ORSAM’ın Konrad Adenauer Stiftung desteğiyle yürüttüğü “Suriye’ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler” isimli saha çalışmasına dayanan raporu ise 2014 yılında yayınlanmıştır (Orhan, 2014). ORSAM ayrıca Ortadoğu Analiz⁴ isimli aylık bir dergi ve Ortadoğu Etüdları⁵ isimli hakemli bir dergi çıkarmaktadır.

ORSAM yayınladığı raporları kamuoyuna duyurmak ve farklı kurum ve kuruluşlar ile işbirlikleri kurmak amacıyla hazırladığı araştırma raporlarını farklı ülkelerde, o ülkelerdeki düşünce kuruluşları ya da üniversiteler ile ortak toplantılar yaparak sunmaktadır. Washington’da Middle East Institute ve Migration Policy Institute ile 20 Mayıs 2014 tarihinde bu kapsamda bir toplantı düzenlenmiştir (ORSAM, 2016a). Ayrıca ORSAM ve Beyrut Amerikan Üniversitesi bünyesinde faaliyet gösteren Issam Fares Enstitüsü işbirliğinde 2 Mart 2015 tarihinde “Suriye Krizinin Komşu Ülkelere Etkisi” başlıklı bir panel düzenlenmiştir (ORSAM, 2016d). Araştırma alanlarını Ortadoğu ile sınırlayan ORSAM bu çerçevede bu ülkelerdeki düşünce kuruluşları, üniversiteler, enstitüler ve kamu kurum ve kuruluşları ile ortak etkinlikler düzenleyerek bölgedeki bilgi üretim merkezleri arasında bilgi ve deneyimin dolaşıma sokulmasına katkı sağlamaktadır.⁶

Türkiye Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi (TASAM) “Dünya’daki gelişmeleri takip ederek, Türkiye’nin ikili, bölgesel ve çok taraflı uluslararası ilişkilerine; tarihi, kültürel, siyasi, iktisadi, hukuki, sosyolojik ve jeopolitik yapısına; içteki siyasi, ekonomik, sosyokültürel problemlerine yönelik bilimsel araştırmalar, incelemeler, analizler ve değerlendirmeler yaparak, karar alıcılara

4 Dergi hakkında daha fazla bilgi için bk. <http://orsam.org.tr/index.php/Content/publish/12?s=orsam|turkish> (Erişim Tarihi: 21.06.2016)

5 Dergi hakkında daha fazla bilgi için bk. <http://orsam.org.tr/index.php/Content/publish/15?s=orsam|turkish> (Erişim Tarihi: 21.06.2016)

6 Orsam’ın Irak, Lübnan ve Ürdün’de düzenlediği etkinliklerden bazıları için bk. <http://www.orsam.org.tr/index.php/Content/Event/175?s=orsam|turkish>, <http://www.orsam.org.tr/index.php/Content/Event/246?s=orsam|turkish>, <http://www.orsam.org.tr/index.php/Content/Event/240?s=orsam|turkish>, <http://www.orsam.org.tr/index.php/Content/Event/234?s=orsam|turkish>, <http://www.orsam.org.tr/index.php/Content/Event/218?s=orsam|turkish> (Erişim Tarihi: 21.06.2016)

gerçekçi, dinamik, yaratıcı, etkin çözümler ve karar seçenekleri üretmeyi...” (Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi, 2016) amaçladığını ifade eden bir başka düşünce kuruluşu olarak çalışmalar yürütmektedir. TASAM’ın Suriyeli mülteciler konusu üzerine özel olarak bir etkinlik ya da yayın yapmadığı görülmektedir. Bunun nedeni olarak TASAM’ın dünyanın farklı ülkelerindeki strateji odaklı farklı konulara yoğunlaşması gösterilebilir.

TASAM yayınlarında Suriyeli mülteciler konusuna rapor ve analizlerde yer verilmesi de kuruluşun web sitesindeki yorum yazılarında bu konuya değinildiği görülmektedir (Karademir, 2016). Ayrıca TASAM her yıl uluslararası Ortadoğu Kongresi düzenleyerek Türk-Arap ilişkileri, mezhepler, etnisite ve çatışma çözümü gibi konuları farklı akademisyenlerin katılımıyla masaya yatırmaktadır (TASAM, 2016).

Doğrudan mültecilerle ilgili araştırmaları olmasa da Türkiye’deki düşünce kuruluşları arasında değineceğimiz bir başka düşünce kuruluşu ise Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi (BİLGESAM)’dır. Kendisini “Dünyadaki ve yurt içindeki gelişmeleri takip ederek geleceğe yönelik öngörülerde bulunmak, Türkiye’nin ikili ve çok taraflı uluslararası ilişkilerine ve güvenlik stratejilerine, yurt içindeki siyasi, ekonomik, teknolojik, çevresel ve sosyo-kültürel problemlerine yönelik bilimsel araştırmalar yapmak, karar alıcılara milli menfaatler doğrultusunda gerçekçi, dinamik çözüm önerileri, karar seçenekleri ve politikalar sunmayı amaçlamaktadır.” (Bilge Adamlar Stratejik Araştırma Merkezi, 2016) şeklinde konumlandırıran BİLGESAM’ın da TASAM gibi mülteciler ve göç konusu üzerine rapor ve analiz yayınlamadığı görülmektedir. Bunun yerine 2015 yılı içerisinde İstanbul Bilgi Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ayhan Kaya ile “Avrupa’ya Mülteci Akını ve Türkiye” başlıklı bir söyleşi gerçekleştirilmiş ve yayınlanmıştır (BİLGESAM, 2016a). Ayrıca 26 Ekim 2015 tarihinde “Mülteci Sorunu ve Türkiye” konulu bir seminer düzenlenmiştir (BİLGESAM, 2016b). Bu durum Suriyeli mülteciler ve göç konusunun TASAM ve BİLGESAM’ın öncelikli araştırma konuları arasında yer almadığını göstermektedir.

Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV), “Kamusal dikkatin güncelle kilitlendiği sırada, kısa vadenin ötesini hedef alıp toplumun ve kamu otoritesinin şiddetle ihtiyaç duyacağı serinkanlı, bilimsel bulgulara dayalı, sürdürülebilir çözüm önerilerini geliştirmek ve yararlanmak isteyen her kesimin kullanımına sunma...” (Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı, 2016) amacıyla çalışmalar yaptığını açıklamaktadır. Suriyeli mülteciler hakkında yapılan çalışmalar arasında TESEV’in ORSAM ile işbirliği içerisinde 2015 yılında yayımladığı “Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri” başlıklı rapor yer almaktadır (Orhan & Gündoğar, 2015a). Ayrıca TESEV, Freidrich Naumann Vakfı ortaklığı ve Mersin Ticaret ve Sanayi Odası işbirliği ile 20 Ekim 2015 tarihinde “AB’nin Göç Politikaları Çerçevesinde Türkiye’deki Suriyeli Göçmenlerin Yönetimi” konulu bir konferans düzenlemiş ve konferansın içeriği raporlaştırılmıştır (TESEV, 2015).

Uluslararası Ortadoğu Barış Araştırmaları Merkezi, (IMPR) bir düşünce kuruluşu özellikleri sergilese de kendilerini “insani yardım kuruluşu” olarak tanımlamaktadır. IMPR “Mülteci hakları, doğal afetler, krizler, çatışmalar, insan hakları ihlallerinden etkilenmiş birey ve toplulukların ihtiyaçlarını, sorunlarını, yaşam koşullarının iyileştirilmesini ve temel gereksinimlerin

karşılamlarına katkı sağlamayı...” amaçlamaktadır (Uluslararası Ortadoğu Barış Araştırmaları Merkezi, 2016). IMPR tarafından Suriyeli mülteciler üzerine yapılan çalışmalar arasında 2014 yılında yayımlanan “Bölgedeki Ezidilerin Durumu” başlıklı rapor, DAESH terör örgütünün Irak’ın Sincar bölgesine saldırması üzerine bölgeden kaçan Ezidilerin Silopi, Cizre, Viranşehir, Diyarbakır ve Batman’daki durumlarını ele almaktadır (IMPR Humanitarian, 2014a). Öte yandan 2014 yılında “Şırnak Hijyen Paketi Dağıtımı ve Gözlem Raporu” (IMPR Humanitarian, 2014b), 2012 yılında “Türkiye ile Suriye Arasındaki Krizin Gaziantep ve Hatay Bölgesi Ekonomileri Üzerindeki Etkileri” başlıklı raporu (IMPR Humanitarian, 2014c), 2013 yılında “Bolu’daki Iraklı Sığınmacıların Sosyal ve Ekonomik Sorunları: Saha Çalışmasına Dayalı Bir Analiz” başlıklı bir makale (Dalar, vd., 2013b), “Türkiye ile Suriye Arasındaki Krizin Hatay Bölgesi Üzerindeki Etkileri” başlıklı bir makale (Reçber & Ayhan, 2013) ve 2014 yılında “Statü Belirleme Sürecinde Türkiye’de Bulunan Refakatsiz Sığınmacı Çocukların Durumu” başlıklı bir rapor yayımlanmıştır (Yakmaz, 2014). IMPR’nin mülteciler hakkında yaptığı çalışmalarda saha araştırmasına ve gözlemlere daha fazla yer verdiği görülmektedir.

Düşünce kuruluşlarının çalışmalarına genel olarak bakıldığında büyük bölümünün “durumu tespit etmek”, “öngöründe bulunmak” ve çeşitli kamu ve özel kuruluşlara “önerilerde bulunmak” amacı taşıdıkları görülmektedir. Düşünce kuruluşları tarafından kamuoyunu ilgilendiren meseleler hakkında “durumu tespit etme” çabası, bireylerin karmaşık gerçeklikler karşısında “genel fotoğrafı görebilmelerine imkan verme” iddiasını da içerisinde barındırmaktadır. Düşünce kuruluşları bünyesinde çalışan ve her biri “konusunda uzman” olan araştırmacılar, kamuoyu ve siyasetçiler için karmaşık olayları anlaşılabilir gerçeklere dönüştürmektedirler. Bunu yaparken düşünce kuruluşları araştırma fonu sağladıkları kaynakların öncelikleri ve tercihlerinin sınırlandırmaları içerisinde hareket edebilmektedir. ABD’de Irak işgali öncesinde çok sayıda düşünce kuruluşuna kaynak aktararak işgal için gerekli kamuoyunun oluşturulması ve gerekli bilgi üretiminin yapılması sağlanmıştır (Keskin & Halpern, 2005, s.12). Öte yandan gerçekliğin tanımlanması, temsil mekanizmasını da içinde barındırmasından dolayı ideolojik işlevi olan bir süreçtir. Dolayısıyla Suriyeli mültecilerin birer tehdit ya da kriz unsuru olarak tanımlanması, sığınmacı, misafir ya da mülteci gibi farklı kavramlarla ele alınması, birer ideolojik tercih olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada Türkiye’deki düşünce kuruluşlarının büyük bölümünün Suriyeli mülteciler konusunu insanî bir kriz bağlamında ele aldığı görülmektedir. Mülteciler hakkında yapılan saha araştırmaları ve diğer çalışmalar sonucunda ortaya konulan politika önerilerinde Türkiye’nin Suriyeli mültecilere daha iyi yaşama, eğitim ve sağlık hakları tanınması gerektiği tavsiye edilmiş ve bu doğrultuda politikalar önerilmiştir.

Düşünce kuruluşlarının göç ve mülteciler üzerine yaptıkları çalışmaların niceliğini ve niteliğini etkileyen diğer bir faktör ise araştırmacı kapasitesidir. Kimi düşünce kuruluşları nicel ve ampirik araştırma yöntemlerine hakim araştırmacılardan faydalanırken kimi kuruluşlar ise siyaset ve uluslararası ilişkiler gibi alanlarda deneyimli yorumcuları bünyesinde barındırmaktadır. Düşünce kuruluşu bünyesinde çalışan ve düşünce kuruluşunun dışarıdan faydalandığı araştırmacıların kapasiteleri, yetenekleri ve uyguladıkları araştırma yöntemleri, kuruluşun yayınlarının niteliğine de yansımaktadır. Örneğin bazı düşünce kuruluşları kendi

araştırmacı kadrolarının yanı sıra emekli büyükelçilerin yorum ve analizlerine sıkça yer veren bir yapıya sahiptir. Suriyeli mülteciler konusu üzerine yapılacak araştırmaların büyük bölümü ise saha araştırmasını da gerektirmektedir. Saha araştırmasını yürütecek yeterli fonlara ve insan kaynağına sahip olmayan düşünce kuruluşlarının mülteciler meselesi yerine daha çok uluslararası ilişkiler, strateji ve güvenlik, terör ve çatışma gibi konular üzerine yoğunlaştıkları gözlemlenmektedir.

Sonuç

Türkiye’de önemli bilgi üretim merkezlerinden olan üniversiteler ve düşünce kuruluşlarının çalışmalarına genel olarak bakıldığında Suriyeli mülteciler konusunun 2013 yılından itibaren artan bir yoğunlukla gündeme alındığı görülmektedir. Ancak Suriyeli mültecilerin Türkiye’ye ilk girişi ise 2011 yılı Nisan ayında başlamıştır. Bu noktada kitle iletişim araçlarının güncel olaylar karşısında kamuoyunu bilgilendirmede ve enformasyon üretiminde daha hızlı bir rol oynadığı söylenebilir. Bu nedenle kamuoyu Suriyeli mülteciler konusunda ilk bilgileri medya yoluyla almıştır. Medyada 2011 yılından bu yana Suriyeli mülteciler hakkında üretilen enformasyon, kamusal söylemin oluşumunda ve inşa edilen temsiller üzerinde belirleyici olmuştur. 2013 yılından itibaren Suriyeli mülteciler üzerine kayda değer biçimde bilgi üretmeye başlayan üniversiteler ve düşünce kuruluşları bu insani krizin farklı boyutlarını bilimsel araçlar ve yöntemler kullanarak ortaya koymaya çalışmıştır.

Göç ve mülteciler üzerine çalışan araştırma merkezlerinin çoğunlukla vakıf üniversitesi bünyesinde faaliyet gösterdiği görülmektedir. Bunun sebebi olarak vakıf üniversitelerinin idari ve mali yapıları gereği daha esnek ve hızlı karar alma mekanizmalarına sahip olmaları gösterilebilir. Ulusal-uluslararası, özel-kamu gibi farklı türdeki aktörlerin toplumsal bir sorunun çözümünde koordineli olarak çalışabilmesi için bu tür bir esnekliğe ihtiyaç duyulduğu açıktır. Öte yandan düşünce kuruluşlarının çalışmalarının nitelik ve niceliklerini etkileyen temel unsurlar arasında ise özellikle araştırma fonlarının kaynağı ve araştırmacı kapasitesi öne çıkmaktadır. Bağımsız bir düşünce kuruluşunun siyasî parti ve hükümetlerden kaynak temin etmemesi önemlidir. Düşünce kuruluşu için araştırma yapan araştırmacıların akademik kapasiteleri, kullandıkları veri toplama yöntemleri ve analiz metotları, araştırmanın niteliğini de etkilemektedir. Türkiye’deki düşünce kuruluşlarının bazılarının saha çalışmasını öncelediği bazılarının da stratejik yorum ve analizlere ağırlık verdiği görülmektedir. Üniversitelerin ve düşünce kuruluşlarının çalışmaları, politika yapıcılara yönelik getirdikleri öneriler sayesinde mülteci politikasının şekillenmesinde de rol oynamaktadır.

Bu çalışmada elde edilen bulgular neticesinde Türkiye’deki Suriyeli mülteciler ve göç üzerine araştırma yapan üniversiteler ve düşünce kuruluşlarının farklı aktörler ile işbirliği kurarak sorunun çözümüne ilişkin faaliyette bulunma imkânı sunduğu görülmektedir. Özellikle üniversitelerin, sahip oldukları imkânlar vasıtasıyla çeşitli organizasyonlar düzenleyerek daha fazla kurum ve kuruluşun ortak faaliyet içerisine katılmasına imkân tanıdığı tespitinde bulunmak mümkündür. Bilimsel araştırma yöntemlerini kullanarak toplumsal meselenin tespitini yapan

üniversite, sorunun çözümü için STK'ların yanı sıra kamu kurum ve kuruluşlarını, özel şirketleri, belediyeleri ve uluslararası örgütleri harekete geçirebilmektedir. Düşünce kuruluşları ise ürettikleri bilgiler doğrultusunda politika üreticilerin kararlarını etkilemeyi öncelemektedir. Üniversitelerde olduğu gibi sorunun çözümü için faaliyet üretme gibi bir amaç taşımamaktadır. Bunun yerine düşünce kuruluşları kamu kurum ve kuruluşlarının yanı sıra siyasetçiler ile diyalog halinde olarak siyasetin gündemini beslemektedir ve siyasetçilere uzmanı olmadıkları konularda faydalanabilecekleri argümanlar temin etmektedir.

Netice olarak üniversiteler ve düşünce kuruluşları, ülkemizde ve dünyada yaşanan gelişmeleri açıklayabilmek için farklı yöntemler ve araçlar kullanarak ülkedeki bilgi birikimine önemli katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla bu bilgi üretim merkezleri arasında bir rekabetten ziyade birbirini tamamlayan bir işbirliği olduğu söylenebilir.

Kaynaklar

- Balbo, M., İçduygu, A., & Serrano J.P. (2013). *Countries of migrants, cities of migrants*. İstanbul: Isis Yayınları.
- BAUMUS. (2016a). *Türkiye'deki Suriyeli mülteci nüfusunda son durum*. 21.06.2016 tarihinde http://baumus.bahcesehir.edu.tr/images/Haber_M%C3%BCltteciler%20T%C3%BCrkiye%27de%20neredeler.pdf adresinden edinilmiştir.
- BAUMUS. (2016b). *TÜRKMER 300 bin Suriyeli çocuğa Türkçe öğretecek*. 21.06.2016 tarihinde http://baumus.bahcesehir.edu.tr/images/Haber_T%C3%9CRKMER%20T%C3%BCrk%C3%A7e%20e%C4%9Fitimi.pdf adresinden edinilmiştir.
- BAUMUS. (2016c). *Suriyeli mülteciler İstanbul zirvesi gerçekleşti*. 27.06.2016 tarihinde <http://baumus.bahcesehir.edu.tr/etkinlik-detay.aspx?id=29> adresinden edinilmiştir.
- Bayraklı, E., & Keskin, K. (2015). *Türkiye, Almanya ve AB üçgeninde mülteci krizi*. SETAV. 21.06.2016 tarihinde http://file.setav.org/Files/Pdf/20151221191329_turkiye-almanya-ve-ab-ucgeninde-multeci-krizi-pdf.pdf adresinden edinilmiştir.
- Bilge Adamlar Stratejik Araştırma Merkezi. (2016). *Amaç*. 18.06.2016 tarihinde <http://www.bilgesam.org/Amac> adresinden edinilmiştir.
- BİLGESAM. (2016a). *Avrupa'ya mülteci akını ve Türkiye*. 21.06.2016 tarihinde http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-2-2015102750multeci_soylesi.pdf adresinden edinilmiştir.
- BİLGESAM. (2016b). *Seminer: Mülteci sorunu ve Türkiye*. 21.06.2016 tarihinde <http://www.bilgesam.org/incele/2204/-seminer--multeci-sorunu-ve-turkiye/#.V6OxzZOLRZ0> adresinden edinilmiştir.
- Bircan, T., & Sunata, U. (2015). Educational assessment of Syrian refugees in Turkey. *Migration Letters, Special Issue on the Syrian Crisis and its impact on Migration*, 12(3), 226-237.
- Dalar, M., Algan, N. A. & Algan, Ü. (2013a). Bolu'daki Iraklı sığınmacıların sosyal ve ekonomik sorunları: saha çalışmasına dayalı bir analiz. *Alternatif Politika*, 5(3), 341-359. 21.06.2016 tarihinde <http://alternatifpolitika.com/site/dosyalar/arsiv/15-Aralik-2013/5recber-ayhan.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Dinçer, O. B., Federici, V., Ferris, E., Karaca, S., Kirişçi, K. & Çarmıklı, E. Ö. (2013). *Suriyeli mülteciler krizi ve Türkiye: Sonu gelmeyen misafirlik*. Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu & Brookings Enstitüsü. 21.06.2016 tarihinde <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/USAKBrookings-report-final-version14November13.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Efe, İ. (2015). *Türk basınında Suriyeli sığınmacılar*. SETAV. 21.06.2016 tarihinde http://file.setav.org/Files/Pdf/20151225180911_turk-basininda-suriyeli-siginmacilar-pdf.pdf adresinden edinilmiştir.
- Elmas, F. Y. (2016). *Avrupa 'kapı duvar': Göç yaklaşımında söylem-eylem tutarsızlığı*. Ankara: USAK Yayınları.
- Emin, M. N. (2016). *Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitimi: Temel eğitim politikaları*. SETAV. 21.06.2016 tarihinde http://file.setav.org/Files/Pdf/20160309195808_turkiyedeki-suriyeli-cocuklarin-egitimi-pdf.pdf adresinden edinilmiştir.
- Erdoğan, M. M. (2014). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal kabul ve uyum*. Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi Hacettepe Üniversitesi. 21.06.2016 tarihinde <http://fs.hacettepe.edu.tr/hugo/dosyalar/TurkiyedekiSuriyeliler-Syrians%20in%20Turkey-Rapor-TR-EN-19022015.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Erdoğan, M. M. (2015). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal kabul ve uyum*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, M. M. & Ünver, C. (2015). *The perspectives, expectations and suggestions of the Turkish business sector on Syrians in Turkey*. Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu. 21.06.2016 tarihinde <http://fs.hacettepe.edu.tr/hugo/dosyalar/syrians-eng-mme.pdf> adresinden edinilmiştir.

- Göç Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi - Koç Üniversitesi. (2016a). 18.06.2016 tarihinde <http://mirekoc.ku.edu.tr/tr> adresinden edinilmiştir.
- Göç Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi - Koç Üniversitesi. (2016b). *Başka kuruluşlarca fonlanan projeler*. 18.06.2016 tarihinde <http://mirekoc.ku.edu.tr/node/42> adresinden edinilmiştir.
- Göç Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi - Koç Üniversitesi. (2016c). *MiReKoc projeleri*. 18.06.2016 tarihinde <https://mirekoc.ku.edu.tr/tr/otherprjts> adresinden edinilmiştir.
- Göç Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi - İstanbul Bilgi Üniversitesi. (2016). *Merkez hakkında*. 18.06.2016 tarihinde http://goc.bilgi.edu.tr/merkez_hakkinda.html adresinden edinilmiştir.
- Göç ve Kent Çalışmaları Merkezi - Bahçeşehir Üniversitesi. (2016). *Hakkımızda*. 18.06.2016 tarihinde <http://www.baumus.bahcesehir.edu.tr/hakkimizda.aspx> adresinden edinilmiştir.
- Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi - Hacettepe Üniversitesi. (2016). *Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi- HUGO'dan küresel başarı*. 27.06.2016 tarihinde <http://www.hugo.hacettepe.edu.tr> adresinden edinilmiştir.
- Güçer, M., Karaca, S., & Dinçer, O. B. (2013). *Sınırlar arasında yaşam savaşı: Suriyeli mülteciler*. USAK Sosyal Araştırmalar Merkezi. 21.06.2016 tarihinde http://www.usak.org.tr/_files/2942016142126-ZZDQXDMTPI.pdf adresinden edinilmiştir.
- Güçtürk, Y. (2014). İnsanlığın kaybı: Suriye'deki iç savaşın insan hakları boyutu. SETAV. 21.06.2016 tarihinde http://file.setav.org/Files/Pdf/20140206131417_insanligin-kaybi-suriye-pdf.pdf adresinden edinilmiştir.
- Hayata Destek İnsani Yardım Derneği. (2016). *"Suriye'den gelen mülteciler sonrası mevcut durum ve çözüm önerileri", Konferans Raporu*. 21.06.2016 tarihinde http://www.hayatadestek.org/media/files/Turkiyede_Cocuk_Isciligi_Sorunu_Suriyed.pdf adresinden edinilmiştir.
- IMPR Humanitarian. (2014a). *Bölgedeki Ezidilerin durumu*. 21.06.2016 tarihinde <http://imprhumanitarian.org/tr/impr-humanitarian-rapor-bolgedeki-ezidilerin-durumu/> adresinden edinilmiştir.
- IMPR Humanitarian. (2014b). *Şırnak hijyen paketi dağıtımı ve gözlem raporu*. 21.06.2016 tarihinde <http://imprhumanitarian.org/tr/sirnak-hijyen-paketi-dagitimi-ve-gozlem-raporu/> adresinden edinilmiştir.
- IMPR Humanitarian. (2014c). *Türkiye ile Suriye arasındaki krizin Gaziantep ve Hatay bölgesi ekonomileri üzerindeki etkileri*. 21.06.2016 tarihinde <http://www.impr.org.tr/wp-content/uploads/T%C3%9CRK%C4%B0YE-%C4%B0LE-SUR%C4%B0YE-ARASINDAK%C4%B0-KR%C4%B0Z%C4%B0N-GAZ%C4%B0ANTEP-VE-HATAY-B%C3%96LGES%C4%B0-EKONOM%C4%B0LER%C4%B0-%C3%9CZER%C4%B0NDEK%C4%B0-ETK%C4%B0LER%C4%B0.pdf> adresinden edinilmiştir.
- İçduygu, A. (2013). *Turkey and international migration report prepared for the annual meeting of the OECD expert group on migration*. 18.06.2016 tarihinde https://mirekoc.ku.edu.tr/sites/mirekoc.ku.edu.tr/files/FINAL_OECDMigrationRTurkey2012-13.pdf adresinden edinilmiştir.
- İçduygu, A., Erder, S., & Gençkaya, Ö. F. (2014). *Türkiye'nin uluslararası göç politikaları, 1923-2023: ulus-devlet oluşumundan ulus-ötesi dönüşümlere*. 18.06.2016 tarihinde <https://mirekoc.ku.edu.tr/sites/mirekoc.ku.edu.tr/files/T%C3%BCbitak%20Raporu.pdf> adresinden edinilmiştir.
- İçduygu, A., Yüksek, D., & Aksel, D. B. (2013). *Migration around Turkey: old phenomena, new research*. İstanbul: Isis Yayınları.
- İstanbul Bilgi Üniversitesi (2016). *Türkiye'deki Suriyeliler*. 21.06.2016 tarihinde <http://www.bilgi.edu.tr/tr/haberler-ve-etkinlikler/haber/4948/turkiyedeki-suriyeliler/> adresinden edinilmiştir.
- Karabulut, B., (2010). Dünyada ve Türkiye'de think tank kuruluşları: Karşılaştırmalı bir analiz. *Akademik*

- Bakış. 4(7), 91-104.
- Karaçay, A. B., & Üstübcü, A. (2014). *Migration to and from Turkey: Changing patterns and shifting policies*. İstanbul: Isis Yayınları.
- Karademir, M. (2016). *Mülteci krizi ve Avrupa Birliği*. 21.06.2016 tarihinde http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/26781/multeci_krizi_ve_avrupa_birligi_ adresinden edinilmiştir.
- Kaya, A., & Kentel, F. (2005). *Euro-Türkler Türkiye ile Avrupa Birliği arasında köprü mü, engel mi?* İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kaya, İ., & Yılmaz Eren, E. (2014). *Türkiye'deki Suriyelilerin hukuki durumu: Arada kalanların hakları ve yükümlülükleri*. SETAV. 21.06.2016 tarihinde http://file.setav.org/Files/Pdf/20151230134459_turkiyedeki-suriyelilerin-hukuki-durumu-pdf.pdf adresinden edinilmiştir.
- Keskin, T., & Halpern, P. R. (2005). Behind closed doors: Elite politics, think tanks, and U.S. foreign policy. *Insight Turkey*, 7(2), 99-114.
- Kirişçi, K. (2014). *Misafirliğin ötesine geçerken Türkiye'nin "Suriyeli mülteciler" sınavı*. Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu & Brookings Enstitüsü. 21.06.2016 tarihinde http://www.usak.org.tr/_files/2942016110337-XALNYPENAU.pdf adresinden edinilmiştir.
- Korfalı, D. K., Üstübcü, A. & de Clerck, H. (2014). *Turkey: Country and research areas report*. 18.06.2016 tarihinde <https://mirekoc.ku.edu.tr/sites/mirekoc.ku.edu.tr/files/PP5%20-%20Turkey%20Country%20and%20Research%20Areas%20Report.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Kutlay, M., & Akçalı, Ö. (2015). *Mülteci krizi ve Türkiye-AB ilişkilerinde eksen kayması riski*. USAK Analiz. 21.06.2016 tarihinde http://www.usak.org.tr/_files/3042016093514-PPEEH0M8YU.pdf adresinden edinilmiştir.
- McGann, J. G. (2007). *Think tanks and policy advice in the US academics, advisors and advocates*. ABD: Routledge.
- McGann, J. G. (2015). *2015 Global go to think tank index report*. University of Pennsylvania Scholarly Commons. 21.06.2016 tarihinde http://repository.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1009&context=think_tanks adresinden edinilmiştir.
- Orhan, O. (2014). *Suriye'ye komşu ülkelerde Suriyeli mültecilerin durumu: Bulgular, sonuçlar ve öneriler*. ORSAM. 21.06.2016 tarihinde http://www.orsam.org.tr/eski/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/201452_189tur.pdf adresinden edinilmiştir.
- Orhan, O., & Gündoğar, S. S. (2015a). *Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye etkileri*. 21.06.2016 tarihinde http://tesev.org.tr/wp-content/uploads/2015/11/Suriyeli_Siginmacilarin_Turkiyeye_Etkileri.pdf adresinden edinilmiştir.
- Orhan, O., & Gündoğar, S. S. (2015b). *Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye etkileri*. ORSAM & TESEV. 21.06.2016 tarihinde http://www.orsam.org.tr/eski/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/201518_rapor195tur.pdf adresinden edinilmiştir.
- ORSAM. (2016a). *Etkinlikler*. 21.06.2016 tarihinde http://www.orsam.org.tr/tr/etkinlik_goster.aspx?ID=891 adresinden edinilmiştir.
- ORSAM. (2016b). *Irak Türkmenleri kişisel gelişim ve liderlik okulu*. 21.06.2016 tarihinde <http://www.orsam.org.tr/index.php/Content/Event/234?s=orsam|turkish> adresinden edinilmiştir.
- ORSAM. (2016c). *Lübnan'da Türk varlığı ve Osmanlı mirası başlıklı ORSAM raporunun Beyrut'ta gerçekleştirilen tanıtım toplantısı*. 21.06.2016 tarihinde <http://www.orsam.org.tr/index.php/Content/Event/218?s=orsam|turkish> adresinden edinilmiştir.
- ORSAM. (2016d). *ORSAM, Beyrut Amerikan Üniversitesi Issam Fares Enstitüsü işbirliğinde "Suriye krizinin komşu ülkelere etkisi" paneli*. 21.06.2016 tarihinde <http://www.orsam.org.tr/index.php/Content/>

- Event/ 275?s=orsam|turkish adresinden edinilmiştir.
- ORSAM. (2016e). *ORSAM ve Al-Nahrain Center arasında işbirliği protokolü imzalandı*. 21.06.2016 tarihinde <http://www.orsam.org.tr/index.php/Content/Event/246?s=orsam|turkish> adresinden edinilmiştir.
- ORSAM. (2016f). *ORSAM ve Ürdün Üniversitesi Stratejik Çalışmalar Merkezi (CSS) bir çalıştay düzenledi*. 21.06.2016 tarihinde <http://www.orsam.org.tr/index.php/Content/Event/175?s=orsam|turkish> adresinden edinilmiştir.
- ORSAM. (2016g). *Ortadoğu analiz dergisi*. 21.06.2016 tarihinde <http://orsam.org.tr/index.php/Content/publish/12?s=orsam|turkish> adresinden edinilmiştir.
- ORSAM. (2016h). *Ortadoğu etütleri dergisi*. 21.06.2016 tarihinde <http://orsam.org.tr/index.php/Content/publish/15?s=orsam|turkish> adresinden edinilmiştir.
- ORSAM. (2016i). *“Türkiye-Irak ilişkileri” çalıştayı*. 21.06.2016 tarihinde <http://www.orsam.org.tr/index.php/Content/Event/240?s=orsam|turkish> adresinden edinilmiştir.
- Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi. (2016). *Hakkımızda*. 19.06.2016 tarihinde <http://www.orsam.org.tr/tr/hakkimizda.aspx> adresinden edinilmiştir.
- Özmenek Çarmıklı, E., & Kader, M. U. (2016). *Türkiye’de göçmen kaçakçılığı: Mülteci krizinin “öteki” yüzü*. USAK Raporları. 21.06.2016 tarihinde . http://www.usak.org.tr/_files/1452016093638-3GXT8YMFDD.pdf adresinden edinilmiştir.
- Öztürkler, H., & Göksel, T. (2015). *Suriyeli mültecilerin Türkiye’ye ekonomik etkileri: Sentetik bir modelleme*. ORSAM. 21.06.2016 tarihinde http://www.orsam.org.tr/eski/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/201519_rapor196tur.pdf adresinden edinilmiştir.
- Reçber, K., & Ayhan, V. (2013). Türkiye ile Suriye arasındaki krizin Hatay bölgesi üzerindeki etkileri. *Alternatif Politika*, 5(3), 324-340. 21.06.2016 tarihinde <http://alternatifpolitika.com/site/dosyalar/arsiv/15-Aralik-2013/6dalar-ayhan-algan.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Sert, D., & Korfalı, D.K. (2014). *Migration and Turkey: Changing human geography*. İstanbul: Isis Yayınları.
- Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı. (2016). *Hakkımızda*. 18.06.2016 tarihinde <http://www.setav.org/Hakkimizda> adresinden edinilmiştir.
- Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı. (2016). *Mülteci krizi bağlamında Türkiye-AB ilişkileri*. 21.06.2016 tarihinde <http://setav.org/tr/multeci-krizi-baglaminda-turkiye-ab-iliskileri/etkinlikler/31339> adresinden edinilmiştir.
- Tarlabası Toplum Merkezi. (2016). *Tarihçe*. 21.06.2016 tarihinde <http://www.tarlabasi.org/hakkimizda/tarihce> adresinden edinilmiştir.
- TASAM. (2016). *4. Uluslararası Orta Doğu Kongresi*. 21.06.2016 tarihinde http://www.tasam.org/tr-TR/Etkinlik/3755/4_uluslararası_orta_dogu_kongresi_ adresinden edinilmiştir.
- TESEV. (2015). *AB’nin göç politikaları çerçevesinde Türkiye’deki Suriyeli göçmenlerin yönetimi*. 21.06.2016 tarihinde http://tesev.org.tr/wp-content/uploads/2015/11/ABnin_Goc_Politikalari_Cercevesinde_Turkiyedeki_Suriyeli_Gocmenlerin_Yonetimi.pdf adresinden edinilmiştir.
- Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi. (2016). *Amaç*. 21.06.2016 tarihinde <http://www.tasam.org/tr-TR/Kurumsal/Amac> adresinden edinilmiştir.
- Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı. (2016). *Günlük siyasetin cenderesinden kurtulmak ve TESEV*. 18.06.2016 tarihinde <http://tesev.org.tr/aydin-ugurun-mektubu> adresinden edinilmiştir.
- Uluslararası Ortadoğu Barış Araştırmaları Merkezi. (2016). *Hakkımızda*. 18.06.2016 tarihinde <http://www.impr.org.tr/tr/index.php/hakkimizda/> adresinden edinilmiştir.
- Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu. (2016). *Amaçlarımız*. 21.06.2016 tarihinde <http://www.usak.org.tr/tr/usak-hakkinda/amaclarimiz> adresinden edinilmiştir.

- Ulutaş, U., & Hoca, H. (2014). *Suriye devrim mi, bölünme mi?*. SETAV. 21.06.2016 tarihinde http://file.setav.org/Files/Pdf/20140529180542_suriye-devrim-mi-bolunme-mi-pdf.pdf adresinden edinilmiştir.
- Yakmaz, E. (2014). *Statü belirleme sürecinde Türkiye’de bulunan refakatsiz sığınmacı çocukların durumu*. 21.06.2016 tarihinde <http://imprhumanitarian.org/tr/wp-content/uploads/RAPOR-11D.pdf> adresinden edinilmiştir.